

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – С. 141.
2. Про державну службу: Закон України 16 грудня 1993 р. № 3723-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №52. – Ст. 490.
3. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VII (у редакції від 01.02.2016 р.) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
4. Про державну службу: Закон України від 11 листопада 2011 р. № 4050-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 26. – Ст. 273.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів: Закон України від 13 травня 2014 р. № 1255-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 27. – Ст. 912.
6. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII // Урядовий кур'єр від 03.02.2015 р., № 21.
7. Трудовий кодекс: законопроект реєстр. № 1658 від 20.05.2015 р., внесеного народними депутатами України Гройсманом В. Б., Денісовою Л. Л., Папієвим М. М., Кубівим С. І. // Електронний ресурс: Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.

*Кубрак Т. І.,
студентка 5-го курсу
факультету державного управління і права
Науковий керівник: А. О. Ляш,
професор кафедри правосуддя
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат юридичних наук, професор*

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Обов'язком держави є захист життя, здоров'я людини та її право власності способами, врегульованими законом. Завдання кримінального

судочинства полягають не лише у призначенні покарання особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, але й в усуненні його наслідків, зокрема, пов'язаних з порушенням майнових прав громадян, підприємств, установ, організацій, що потерпіли від вчинення кримінального правопорушення.

Згідно з п. 10 ч. 1 ст. 56 Кримінального процесуального кодексу України (КПК) потерпілий має право на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням [1]. Це право повинно бути забезпечене державними органами, які проводять кримінальне провадження.

Суд уповноважений вирішувати питання щодо відшкодування шкоди потерпілим як за клопотанням потерпілої сторони, так і за своєю ініціативою.

З урахуванням обсягів і розмірів матеріальної чи моральної шкоди або каліцтва суд може визначити відшкодування на індивідуальній основі або, якщо це буде необхідно, на колективній основі (коли у справі беруть участь декілька потерпілих). При визначенні розмірів заподіяної шкоди суд може звертатися за допомогою до відповідних експертів. Разом з тим, під час встановлення розмірів завданої шкоди суд враховує як думку потерпілих, так і обвинувачених осіб [2, с. 64].

Інститут відшкодування (компенсації) шкоди у кримінальному провадженні та цивільний позов закріплено у главі 9 КПК. Так, згідно з ч. 1 ст. 127 КПК, потерпілий, територіальна громада, держава має право на будь-якій стадії кримінального процесу на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Крім того, ст. 130 КПК передбачає відшкодування (компенсацію) потерпілому шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю правоохоронних органів або суду [1].

В одних випадках вітчизняний законодавець використовує термін «відшкодування», а в інших – «компенсація». У статтях 127, 130 КПК ці терміни використовуються як тотожні. Компенсація (лат. *compensatio*) – відшкодування, зрівноважування, винагорода за щось, а також сума, яку сплачують як відшкодування; покриття витрат [3, с. 411]. Сутність

компенсації полягає у відшкодуванні шкоди. Це – правовий спосіб захисту матеріальних і нематеріальних благ фізичних та юридичних осіб [4, с. 51].

Законом визначено такі форми (способи) відшкодування шкоди потерпілому як: 1) добровільне відшкодування завданої шкоди підозрюваним, обвинуваченим; 2) стягнення відшкодування на підставі судового рішення за результатами розгляду цивільного позову у кримінальному провадженні; 3) компенсація потерпілому шкоди державою за рахунок Державного бюджету України (ст. 127 КПК) [1].

Відповідно до ст. 55 КПК, є такі види шкоди: 1) моральна, 2) фізична, 3) майнова [1].

В теорії кримінального процесу розмежовуються поняття «шкода» і «збитки». *Шкода* – це будь-яке знецінення блага, що охороняється правом, тому її поділяють на майнову та немайнову (моральну), а *збитки* – це грошова оцінка шкоди, яка має місце у разі неможливості відшкодування шкоди в натурі. *Майнова шкода* являє собою майнові та/чи грошові збитки, спричинені юридичній або фізичній особі. *Збитками* є: 1) витрати, яких особа зазнала внаслідок вчинення кримінального правопорушення у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речей, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права; 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене. Негативні наслідки немайнового характеру позначаються терміном «*моральна шкода*». Зміст цього поняття розкритий в постанові Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4, де визначено, що моральна шкода – це втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань або інших негативних явищ [5].

Окремої уваги заслуговує визначення умов та підстав, за наявності яких потерпілий може звертатися з клопотанням про відшкодування завданої йому шкоди за рахунок держави. Так, до умов, за наявності яких потерпілому буде відшкодовуватися шкода за рахунок держави, окремі

автори відносять такі: розпочате кримінальне провадження (внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань); наявність потерпілого (звернення особи з заявою про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого, за умови, що відсутня постанова про відмову у визнанні її потерпілим); визначення розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням [4, с. 51].

Стосовно відшкодування шкоди, завданої злочинами у сфері господарської діяльності, то варто зазначити, що в Україні існує досить високий рівень криміналізації правопорушень у цій сфері. Це не тільки створює перешкоди для розвитку підприємництва, але й є причиною недоотримання Державним бюджетом України значних коштів, тобто для належного відшкодування шкоди, завданої протиправними діями у сфері господарської діяльності [6].

За статистичними даними Генеральної прокуратури в Україні обліковано кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності тільки за січень-вересень 2015 р. – 3413. Вручено повідомлення про підозру лише у 1291 провадженні. До того ж, матеріальні збитки, їх відшкодування та вилучення предметів злочинної діяльності (кримінальні провадження про злочини у сфері господарської діяльності, за якими закінчені розслідування) становлять за вказаний звітний період 7287196,07 тисяч гривень, з них сума несплачених податків, зборів та інших обов'язкових платежів – 582257,516 тисяч гривень. За цей період було відшкодовано збитків на суму 1573342,67 тисяч гривень, накладено арешт на майно – 1792765,36 тисяч гривень, пред'явлено цивільний позов (без моральної шкоди) на суму 2969850,47 тисяч гривень [6].

Ми поділяємо думку окремих науковців (Ю. І. Азаров, В. Т. Нор, В. М. Тертишник та ін.), що відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні за рахунок держави потребує прийняття спеціального закону, де мають бути чітко визначені підстави, умови та

порядок відшкодування шкоди за рахунок держави. Наукове обґрунтування законодавчого закріплення певних спірних положень досліджуваного питання сприятиме реальному досягненню завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 24.02.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page5>.

2. Гарбовський Л.А. Деякі проблемні аспекти забезпечення прав потерпілого у кримінальному процесі України / Л. А. Гарбовський, А. Л. Сизоненко // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету ДПС України. – 2015. – № 1(2). – С. 64–69.

3. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів / За заг. ред. В. В. Дубічинського. – Х. : ВД «Школа», 2009. – 1008 с.

4. Азаров Ю. І. Відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні за рахунок держави / Ю. І. Азаров, Д. П. Письменний, О. Ю. Хабло // Юридична наука. – 2014. – № 5. – С. 49–56.

5. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>.

6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-вересень 2015 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112173&libid=100820&c=edit&_c=fo